

פר' ה'טו' מס' תשפ"ג

כ"ב

ככל היצא מפיו יעשה ל, ג

בשנת תשנ"א חל צום "תשעה באב" במוצאי שבת. הגאון רבי יהודה צדקה שהיה בא בימים נזקק לנטילת תרופות עקב מצב בריאותו הרופף והרופא אסר עליו לצום.

①
ויקרא
ל
א

קראו בני ביתו של הרב לילד קטן מבני השכנים כדי שישמע את הרב-מבדיל על היין וישתה את הכוס. לאחר ששתה הילד את כוס ההבדלה בקשה הרבנית לתת לילד דבר מתיקה אולם רבי יהודה סירב ואמר כי אין זו השעה המתאימה לקבלת ממתק, והסביר לילד בנועם כי בשעה זו צמים כל בית ישראל על חורבן המקדש על כן מיד במוצאי הצום יבוא ויקבל את הממתק המובטח. למחרת היום מיד כאשר נשלם הצום שאל רבי יהודה את בני ביתו היכן הוא הילד ששתה אמש את יין ההבדלה כי ברצונו לתת לו את אשר הבטיח. אין כל צורך - אמר אבי הילד - בני כבר שכח את שהבטיח לו הרב. הוא אולי שכח - אמר רבי יהודה - אבל אני לא שכחתי כלל... את מוצא שפתי - אשמור!

11

16

②

ח"ח
עזרא

יצירת קדושה

"איש כי ידר נדר לה' או הישבע שבועה לאסור איסור על נפשו" (במדבר ל, ג) - עצם העניין הוא תמוה: איך בכלל יש דברים כמו שבועות, קונמות ואיסורים, הקובעים שאם אדם אמר שלא יעשה דבר מסוים, באמת אסור לו לעשותו. מדוע "ככל היצא מפיו יעשה"? המחשבה הפשוטה אומרת, שהגיזוני שאדם ילקה על אכילת חזיר או על עשיית מלאכה ביום טוב; ואילו כאן מתברר שאדם יכול ללקות גם אם רק אמר: 'קונם עלי ספר פלוני', ואז הלך ולמד באותו ספר. מדוע על אמירה בעלמא יש איסור של "לא יחל דברו"? מאיפה בא הכוח שיש לאדם לא רק לקבוע איסור - אלא גם להביא לכך ששמשו בית דין יעמדו עליו להשגיח ש"לא יחל דברו"? יש כאן מערכת שלמה חדשה של איסורים: יש לאווים שהכתוב מטיל עלי, הקב"ה מחייב אותי; ויש סוג אחר של לאווים, עולם שלם של חיובים, שאני יכול ליצור לעצמי. כעזרת נדרים, קונמות ואיסורים, יש באפשרותי לבנות מבנה שלם שיש לו את כל התוקף שיש לדברים שהם תורה מסיני. חז"ל (נדרים יג, א) אומרים שהחלת נדר היא רק ב"דבר הנדר", כלומר שהנדר חל רק אם אני עושה אותו באותה צורה בה אני מקדיש קורבן. הדימוי הזה מעמיד את מושג הנדרים כדומה למושג

6

11

16

①

ה'קדוש'. כמו שיש לאדם כוח ליצור הקדש, כך הוא גם יכול להחיל נדר. וגם כאן עולה אותה שאלה עצמה: איך אני, פלוני הקטן, שלא צריך להיות גבול לא בחכמה, לא ביראה וגם לא בקדושה – יכול לנהלם לכך שדבר מסוים יהיה קדוש? איך נוצרת מזהות של קדושה?

כדוגמה לדבר אני רוצה להביא מה שמספרים על אדם גדול, שהיה תלמיד חכם חשוב וגברא רבה, כפי שרואים מספריו בנגלה ובנסתר, ואחרי שרבו נפטו, הכתירו אותו לאדמו"ר. יום אחד הוא פגש את רב העיר שהיה גם "מתנגד", גם חרד וגם אדם עם נטייה להעליב אנשים. והוא שאל אותו: 'רב אברום, אני לא מבין, קודם היית בן אדם כמו כולם, עכשיו אתה נהיה הרב הקדוש, מאיפה זה בא? או הוא ענה לו לפי דרכו: 'הראו, זה כמו שעושים תרומה. יש

חנישה שהיא כמו כל החישים, היא נראית בדיוק אותו דבר. אבל אחרי שאדם מישראל לוקח את החנישה הזאת ואומר 'זו תרומה' – היא באמת נעשית תרומה, יש לה קדושה של תרומה חלים עליה כל דיני התרומה. כך גם כשישראל בחרים באדם ואומרים לו: 'אתה תהיה מורם מן העדה' – הוא נהיה קדוש. הרב, אנב, לא נשאר חייב וענה לו: 'לשיטתו חזו יש גם חסרון, שהרי נאמר במשנה (תרומות א, א) שחרש, שוטף וקטן שתרמו – אין תרומתם תרומה'.

לגופא דמלתא, הדיון הזה מעמיד בדיוק את אותה הכעיה, שהולכת באמת למרחקים. הרי השאלה איננה מתחילה מן האדמו"ר; היא באמת מתחילה כבר בחיטה: איך אפשר לומר שהחיטה הזו קדושה? איך קורה שאני לוקח גרגר ואומר שמעכשיו הוא גרגר קדוש, ובאמת מיד הוא נעשה קדוש?

זו לא שאלה של הלכה, אלא של עיני כללי מהיכן נובע הכוח לקדש. מאיפה אדם מקבל את היכולת להחיל קדושה על דבר ולעשות אותו למחות אחרת? נבית שאני בא יום אחד, דופק על השולחן ואומר: 'מהיום השולחן הזה לא עשוי מעץ יתור; מהיום הוא עשוי כולו זהב'. אז כל השומע יצחק לי, ובצדק. אמרת שזה זהב, אז מה? לעומת זאת, ברגע שאני אבוא ואני: 'מהיום השולחן הזה הוא קדוש' – לאמירה

3

הזו יש תכף ומיד תוקף, ואובייקטיבית – הוא נעשה דבר קדוש, ואני צריך לנהוג בו באופן אחד. אותו דבר קורה בתורה – קודם הייתה חיטה כשאר החיטים, עכשיו אני צריך לנהוג בה כל מיני דרכי כבוד. כשיש קדושה שבאה מלמעלה, אני יכול להגיד, כמו שכתוב בבורה ספרים – שקדוש הוא זה שמקבל מן הקודש. יש את הקודש העצמי, את מהות הקדושה – והקודש הוא דבר שמתייחס אל הקודש. הבנה זו יכולה להסביר מדוע ספר תורה הוא קדוש. אני אמנם כתבתי אותו, אך בכך שימשתי רק כמכשיר לעשייתו, ובעצם הספר קיבל את קדושתו לא ממה שאמרתי עליו, אלא מן הכתוב בו, מזה שכתובים בו דברי קדושה. וכל זאת, כל זה ענייני לא מסביר מאיפה נובע

כוחו של האדם להחיל קדושה על כל דבר שבעולם.

מערכות של קדושה
בנדרים ובהקדש רואים שמעבר לכוח הקדושה ולכוח האיסור הנגיל – יש גם את כוחו של האדם, שיכול להחיל על עוד דברים מערכת של קדושה. כאן מסתבר, שקדושה איננה היא מהות מוגדרת ומצומצמת: יש זמן קדוש, יש מקום קדוש ויש עם קדוש – משום שגם לנו יש, בצדדנו אופן, את היכולת להרחיב את הקדושה ומכוננו.

היכולת הזאת באה לידי ביטוי בכל מיני הקדושות – בקדושת המקום, בקדושת הזמן ואפילו בקדושת ישראל. בקדושת המקום אפשר, כפי שמופיע במסכת סנהדרין (יד, ב) להרחיב את הבית ואת העורות. שם רואים שעקרונית אין שום עיכוב להרחיב את הקדושה; כדי שזה יחול – צריכים מלך, נביא ושתי קודבנות תורה. גם לגבי קדושת ירושלים אין מניעה הלכתית להרחיב את קדושתה עד דמשק, אם רוצים. צריך רק לעשות זאת בדרך הנכונה.

על קדושת הזמן אנחנו מוסיפים כדבר שבשגרה: בין אם זו "תוספת שבת", "תוספת יום טוב" או "תוספת יום כיפור". מנגה ירושלים הוא אפילו להוסיף עוד חתיכת זמן לשבת, וגם אדם שרוצה לקבל על עצמו שבת כבר מחצי יום שישו והלאה – יכול לעשות זאת.

2

הַמִּפְתִּיעַ מְכַל הוּא שֶׁאִפִּילוּ בְּקִדּוּשַׁת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ דְּבַר כְּזֶה: אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לְקַבֵּל גֵּרִים. אֲנַחְנוּ לּוֹקְחִים גּוֹי שְׂיֹדֵעַ שֶׁהוּא גּוֹי, וּמְגִיירִים אוֹתוֹ – אִיךְ אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים אֵת זֶה? וְהֲלוֹא סוּף-סוּף לֹא רַק בְּסִפְרֵי אַחֲרוֹנֵי אַחֲרוֹנִים, אֲלָא גַם בְּסִפְרֵי הַקְּבֵלָה, בְּעֵץ חַיִּים וּבִמְקוֹמוֹת אַחֲרִים – יֵשׁ דְּבַר שֶׁנִּקְרָא "נִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל", שׁוֹן נִשְׁמָה מִיּוֹחֶדֶת. עֲכָשִׁיו בֹּא אֵלַי גּוֹי, וְאֲנִי לּוֹקֵחַ אוֹתוֹ, וּמֵל אוֹתוֹ. הָאֵקֶט שֶׁל הַמִּילָה בְּעִצְמָהּ, שְׁחֹתְכִים אֵת בֶּשֶׂר הָעֶרְלָה, לֹא עוֹשֶׂה אוֹתוֹ לַיהוּדִי; יֵשׁ הַמּוֹן אֲנָשִׁים שְׂנִימוּלִים מִטַּעַם זֶה אוֹ אַחֵר וְאֵף אֶחָד מֵהֶם לֹא נִהְיָה יְהוּדִי מִשׁוּם כֵּךְ. בּוֹדָאֵי שְׂגָם הַטְּבִילָה בְּמִקְוֵה אֵינְנָה עוֹשֶׂה בֶּן אָדָם לַיהוּדִי, אַחֲרַת כֹּל מִי שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ לִים הִיָּה נִהְיָה יְהוּדִי, לַפְתּוֹת לְחוֹמְרָא. מֵה שְׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ לַיהוּדִי זֶה הַהַחֲלָטָה שֶׁלָּנוּ לְהַחֲלִיל עֲלֵינוּ אֵת קִדּוּשַׁת יִשְׂרָאֵל, וְאַחֲרֵי שֶׁהִדְבַּר הַזֶּה נִעֲשֶׂה, הוּא לֹא "מַעֲיֵן יְהוּדִי", הוּא נִעֲשֶׂה קִדּוּשׁ בְּקִדּוּשַׁת יִשְׂרָאֵל בְּאֵמֶת.

1

6

11

4

וְכַשֵּׁם שֶׁנִּיתֵן לְנִדְרֵי נִדָּר וְלִיצוּר הַקֹּדֶשׁ, כֵּךְ נִיתֵן גַּם לְהַתִּיר וְלְהַפֵּר נִדְרִים, וְגַם עַל הַקֹּדְשִׁים נִיתֵן לְהִישָׂאֵל (לְבַטֵּל לְמַפְרַע אֵת הַקֹּדְשָׁתָם, עֵרְכִין כְּג., א.). וְגַם זֶה חֵלֶק מִיְכוּלַת יְצִירַת הַקִּדּוּשָׁה שֶׁל הָאָדָם. גַּם עַל תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר אִפְשָׁר לְהִישָׂאֵל (נִדְרִים נֹט, א.): אָדָם יְכוּל לְבוֹא לְחֹכֵם וּלְדַבֵּר: 'אִמְרַתִּי שׁוֹהָה יִהְיֶה תְרוּמָה – עֲכָשִׁיו אֲנִי מִתְחַרֵּט'. וְכַשֵּׁהוּא מִתְחַרֵּט הַתְּרוּמָה מִפְּסִיקָה לְהִיְתוּת תְּרוּמָה, וְזֶה נִכּוֹן בְּמֵהוּתוֹ גַּם לְגַבֵּי הַקֹּדֶשׁ.

6

אֶחָת הַשְּׂאֵלוֹת שֶׁנִּשְׂאָלוּ בְּעִנְיַן זֶה הִיא לְגַבֵּי שְׁחִיטַת קֹדְשִׁים בְּחוּץ. מֵה קוֹרָה לְאָדָם שֶׁשְׁחַט קֹדְשִׁים מִחוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַתְּחִיב עַל כֵּךְ "כֶּרֶת"? לְכַאוּרָה הוּא יְכוּל לְבוֹא וְלְהִישָׂאֵל עַל הַקֹּדְשִׁים – וְאִז אֵיךְ קֹדְשִׁים, וּמִמִּילָא אֵיךְ חוּץ וְאֵיךְ כֶּרֶת. עַל בְּסִיס זֶה אִפְשָׁר לְהַמְצִיא כֹּל מִיְנֵי הִיתָרִים: נֹאמַר שִׁישׁ שׁוֹר אֶחָד שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁהִתְעַרַב בְּאֵלֶּף שׁוֹרִים, וּמִכִּיוּן שֶׁהוּא "בְּרִיָּה", וְהוּא חָשׁוּב – אִי אִפְשָׁר לְבַטֵּל אוֹתוֹ, וְהוּא אוֹסֵר אֵת כֹּל אֶלֶף הַשׁוֹרִים. לְמָה שֶׁלֹּא יִישָׂאֵלוּ עַל הַשׁוֹר וּגְמָרְנוּ אֵת הָעִנְיָן? בְּבֶשֶׂר וְחֵלֶב, לְצַעַר הֵלֶב, זֶה לֹא אִפְשָׁרִי – אֲנִי לֹא יְכוּל לְבוֹא לְחֹכֵם וְלְהַגִּיד לוֹ: 'אֵתָה יוֹדֵעַ מֵה, אוֹלֵי נִישָׂאֵל וְנִגִּיד

11

11

שֶׁהַבֶּשֶׂר הַזֶּה הוּא לֹא בֶּשֶׂר, הוּא מַעֲכָשִׁיו יִהְיֶה דָג מְלֹחַ; אֲבָל בְּרַגְעַ שׁוֹה עִנְיַן שֶׁל קִדּוּשָׁה, בְּהַחֲלֵט אִפְשָׁר לְהִישָׂאֵל עֲלֵינוּ. וּבְאֵמֶת רַבִּים נִכְנסוּ לְשְׂאֵלוֹת מִן הַסּוּג הַזֶּה – אוֹלֵי יֵשׁ גְּבוּל לְדַבֵּר, בּוֹ אִי אִפְשָׁר יוֹתֵר לְהִישָׂאֵל, אוֹלֵי אִפִּילוּ יֵשׁ אִיסוּר עַל כֵּךְ.

4

לְנִדְרִים יֵשׁ הַתְּרָה וְהַפְּרָה מִשׁוּם שׁוֹה הַצַּד הַשְּׁנַי שֶׁל הַכּוֹחַ לִיצוּר אוֹתָם: הַכּוֹחַ לְנִדְרוֹר נִדָּר הוּא שְׁנוֹתֵן אֵת הַכּוֹחַ לְהַפֵּר אוֹתוֹ, וְכֹל דְּבַר שֶׁאֲנִי זֶה שֶׁהִקְדַּשְׁתִּי אוֹתוֹ, אֲנִי יְכוּל גַּם לְהִישָׂאֵל עֲלֵינוּ. כִּימִינֵנוּ, בְּרוּךְ הוּא, אֲנַחְנוּ כֹּבֵד לֹא פְרוֹצִים בְּנִדְרִים כִּפִּי שֶׁהִיוּ כְּדוֹרוֹת רֵאשׁוֹנִים. בְּעִיּוֹת שֶׁל נִדְרִים אֲמַנֵּם עֲדִיין קִיּוּמוֹת, אֵךְ הֵן לֹא כִּמוֹ שֶׁהִיוּ פַעַם. אֵךְ כֹּכֵל זֹאת, לְפָנַי שְׂבָאִים הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים, וְכֵן וּבְתַפִּילַת "כֹּל נִדְרִי", אֲנָשִׁים הַנּוֹלְכִים וּמְנַקִּים אֵת עֲצָמָם מִנִּדְרִים, וְזֶה מֵרָאָה שְׁנִיתֵן לְמַחֲזֵק דְּבָרִים שְׂנִמְצָאִים בְּמִצִּיאוֹת.

36

4

מה נשאר לנו?

בְּזִמְנָה זֹאת, כְּשֶׁכִּבְּרֵנוּ אֵיךְ אִפְשָׁרוֹת לְהַקְרִיב קוֹרְבָנוֹת לַה', כֹּכֵל זֹאת נִשְׂאָרָה לָנוּ הַיְכוּלַת לְהַקְדִּישׁ לוֹ דְּבָרִים. כְּשֶׁאֲדָם רֹצֵה כֹּכֵל זֹאת לְהַקְדִּישׁ מִשְׁהוּ לְקַבֵּ"ה, מִתְּכַבֵּר שִׁישׁ דֶּרֶךְ לְבָנוֹת קִדּוּשָׁה מִיּוֹחֶדֶת לְכֹל מִיְנֵי דְּבָרִים. אֲנִי יְכוּל לְקַחַת זְמַן וְלְהַקְדִּישׁ אוֹתוֹ כֵּךְ שֶׁתִּהְיֶה עֲלֵינוּ קִדּוּשָׁה אֲמִיתִית. תִּהְיֶה אֲמַנֵּם שְׂאֵלָה אִם זֶה יְחוּל בְּגִדְרֵי שֶׁל נִדָּר אוֹ בְּגִדְרֵי שֶׁל שְׂכוּעָה וּמֵה הַמְּשׁוֹת כֹּה – אֲבָל אִם אֲנִי אוֹמֵר לְמַשֵּׁל, שֶׁאֲנִי אֲשׁוּב וְאֲלַמֵּד בְּזִמְנָה מִסוּיָם, תְּחוּל עַל זְמַן זֶה קִדּוּשָׁה. אִם אָדָם אוֹמֵר: 'אֲנִי אֶקְדִּישׁ אֵת הַמְּקוֹם הַזֶּה בְּשִׁבְלִיל לְשַׁבַּת וְלַלְמוּד' – גַּם עֲלֵינוּ

1

6

3

תחול קדושה. יש בכך עניין גדול, משום שזה מראה שהכוח ליצור קדושה עדיין נמצא בתוכנו.

אם אנחנו רוצים ללכת הלאה מזה, בן אדם יכול גם לעשות את עצמו קדוש. בפרשה מופיעות רשימות השלל ממלחמת מדיין - של הצאן, של הבקר, של החמורים ושל האנשים - ועל כולם כתוב כמה מכסם לה'. אדם יכול להבין את זה כאמירה על עצמו: אני יכול לקחת את עצמי, בין אדם ובין חמור - ולהקדיש חלק ממני לה'. כמה שידו של אדם כזה בכל מיני דברים אחרים - מתברר שאת הכוח להחיל קדושה אובייקטיבית, ממשית, יש לכל אחד. יכול להיות שאם אומר: 'אני אשב ואלמד' - הלימוד לא יהיה לעילא ולעילא, אבל בסופו של דבר הוא יצר בכך קדושה מסוימת, מעין קדושת מזבח - על הזמן, או על ההבטחה שהבטיח ללמוד. הבטחתי, וכעת אני יושב ועושה, ועל ידי כך גם משנה משהו בתוך עצמי. גם אם אנחנו לא יכולים ללכת בדרך כבושה, ולא יכולים לכנות מזבח של ממש - בכל זאת יש כאן פתח לכנות איזה מזבח קטן.

5

6) 6/1/2023

Sparks of Chasidus

At first glance, the advice of the Jerusalem Talmud (see Classic Questions), that one should avoid making vows, appears to contradict the Mishnah's teaching that vows are a valuable tool for a person to restrain himself from physical indulgence. In truth, however, there is no contradiction, since these two texts are addressing two different types of people. The Mishnah addresses a person who cannot restrain himself from excessive physical indulgence which interferes with his observance of Torah. Thus for him the only solution is to make a vow of abstinence. The Jerusalem Talmud, however, speaks of a person who is able to utilize physical pleasures for holy purposes, and for such a person it would be inadvisable to abstain from these physical things, since the purpose of creation is to sanctify the physical world, so that it becomes a "home" for God below. Based on the above we can also appreciate why an "expert" may release a person from his vows (see Rashi to v. 2). For, at first glance this is difficult to understand: Surely the purpose of a Jewish sage is to guide a person to a more spiritual life; so if a person has vowed to abstain from something physical should he not be encouraged to do so by the sage, and not be released from his vow? In truth, however, one who is at the highest level of Godly service must involve himself with the physical world to sanctify it. And it is to this goal that the sage attempts to lift the person, rendering the vow unnecessary. (Likutei Sichos vol. 13, pp. 107-8; Sichas Shabbos Parshas Matos-Masei 5733)

חלוצים

שלושת חלקי הפרשה

פרשת מטות מתחלקת לשלושה נושאים מרכזיים. הנושא הראשון - פרשיית הנדרים.

הנושא השני - המלחמה נגד מדיין: "נקם נקמת בני ישראל מאת המדיינים", "ויצבאו על מדיין כאשר צוה ד' את משה ויהרגו כל זכר, ואת מלכי מדיין הרגו". מלחמה המאופיינת גם בכיזה רבה וחלוקת שלל ורכוש: "ואת כל בהמתם ואת כל מקנהם ואת כל חילם בזזו". "ויקחו את כל השלל ואת כל המקלות באדם ובבהמה", "והצית את המקלות בין תפשי המלחמה היצאים לצבא ובין כל העדה".

7
1/10
2023

הנושא השלישי - בקשת בני גד ובני ראובן להתנחל בעבר הירדן המזרחי, עב התנייתו של משה והסכמת בני גד וראובן להשתתף בקרבות על כיבוש הארץ בתור חלוצים ורק לאחר מכן לשוב ולקבל את עבר הירדן המזרחי.

שלושה נושאים אלו לכאורה אינם קשורים אחד לשני. פרשיית הנדרים אף אינה קשורה לרצף העניינים שהחל בפרשה הקודמת, מניין הנכנסים לארץ וקרבת הציבור. כמו כן, לכאורה הנקמה במדיין הייתה צריכה להיות בתחילת פרשת פינחס, אז מופיע הציווי: "צרור את המדיינים והפיתם אותם: כי צררים הם לכם בנכליהם אשר נקלו לכם על דבר פעור ועל דבר קנזי בת נשיא מדיין אחתם המכה ביום המגפה על דבר פעור" (במדבר כה, ז-יז).

4

נחנו נעבור חלוצים

מילה אחת מחברת את שני הנושאים האחרונים בפרשה - הנקמה במדין וההסכם עם בני גד וראובן. כאשר משה מבקש מהעם להתגייס למלחמה במדין, נאמר: "וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא". העם מוסר חלוצים. מילה זו חוזרת בסוף הפרשה כאשר בני גד ובני ראובן מגבשים את ההסכם מול משה, המילה תלוץ חוזרת שבע פעמים בנטייות שונות: "ואנחנו נחליץ חשים... אם תחלצו לפני ה', למלחמה ועבר לכם כל חלוץ את הדרך... ועבדיך יעברו כל חלוץ צבא... כל חלוץ למלחמה לפני ה'... ואם לא יעברו חלוצים... נחנו נעבר חלוצים לפני ה'".

1
6
8
pe

מהי חלוציות?

לקראת פרק חדש, אתגר חדש, אישי או לאומי, עלולה להיות רתיעה מההליכה אל הלא מוכר. כל יוזמה כלפי הלא נודע אינה קלה. יותר פשוט להיות ה'שני', זה שבא לאחר התנסותו של הצועד הראשון. השכל מטיל ספק, חוקר ונוהר, ובצדק. הוא שואל שאלות, הוא רוצה מקדמות ובטחונות. לעומת כל אלה, החלוץ אזור אומץ לב לפרוץ את הדרך לאלה שיבואו אחריו.

11

נשות מדין

"בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל". במספר צמתים בחיי האומה ניצבו קשיים, אשר הובילו לייאוש ולאי-עשייה. אולם, במקרים רבים הייתה זו אשה חלוצה אשר התעלתה מעל הקושי ונתנה לרגשות ולאומץ להוביל. כאשר עמרם גרש את אשתו בגלל גזירת פרעה על הבנים, הייתה זו מרים אשר גרמה לאביה לחזור בו - מה שהביא ללידת משה.

16

חובה לשמור ולהגן על הסגולה הזו, על הנשיות הישראלית. נשנות מדין היו עלולות להחזיר רגשות זרים הסותרים את כל החלוציות של בתי ישראל, של יוצאי הצבא.

לכן, במלחמת מדין, משה מוכיח באופן חריג את הלוחמים: "ויקצף משה על פקודי החיל... ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה. הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה' על דבר פעור ותהי המגפה בעדת ה'. ועתה הרגו כל זכר בסף וכל אשה ידעת איש למשכב זכר הרגו".

בני גד וראובן

"ומקנה רב הנה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה". גם כאן יש למשה ביקורת. "ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבנו פה".

28

משה, מחנך ומנהיג, מתעל את ההתלהבות מהארץ למשבצת הנכונה - חלוציות. את הראשונות ברכישת קרקע, מכוון משה לראשונות בקרב. חלוצים - חולמים ולוחמים, התוקעים יתדות במקומות גידחים.

31

בהפטרה של פרשת מטות, ייקראו פסוקים מתחילת ספר ירמיהו. הפסוקים ברובם אינם קלים, אולם הם מסתיימים בפסוק שנאמר בראש השנה: "הלך וקראת באזני ירושלים לאמר פה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיה ב. ב). כאשר הקב"ה מלמד זכות על ישראל הוא רואה בה כלה שהולכת אחרי בעלה באמון מלא. הליכה חלוצית מלאת רגש של אהבה, אמונה ותקווה. זו בחינת כלה שבנו, בחינת האשה שבנו. חלוציות.

36

5

9

קעא

שלום

מטות

נתיבות

מתגברים כוחות הסט"א בעיקר לשמאו שלא יהיו מוחו ולבו יהודיים, שבוה תלוי גאולת הפרט והכלל.

ענינים אלו אמונה וקדושה, שכל זמן שמוחו ולבו יהודיים, אין לכל אומה ולשון שליטה עליו, ולכן

שלא הקדימו תפילין של ראש לתפילין של יד

לעבודתו ית"ש, ואת הנשמה שבמה עם שאר חושי וכוחותיו, שכולם יהיו משועבדים לעבודתו ית"ש, ועי"ז משעבד להשי"ת את כל האברים החומריים והגשמיים. ולכך קודמים תפילין של יד לתפילין של ראש, כיון שא"א לשעבד הנשמה שבמחי עם שאר חושי וכוחותי רק אם קודם לכן משעבד את תאוות ומחשבות לבנ. אבל כל עוד לא שעבד את תאוות ומחשבות לבו, הרי כשפוגם בלב נהיה המח גם כן מטומטם ואינו יכול להשיג בהירות, רק לאחר שמשעבד את תאוות ומחשבות הלב יכול לשעבד את הדעות ואת ההשקפות, ואת הנשמה שבמה לעבודתו ית"ש.

החלצו מאתכם אנשים לצבא, וברש"י אנשים, צדיקים. ובמדרש (שהש"ר ד, ג) איתא שכל שנים עשר אלף שהלכו למלחמת מדין, לא הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד, שאילו הקדים אחד מהן לא היה משה משבחן ולא היו עולין משם בשלום, הרי אומר שהיו צדיקים ביותר. ויש לבאר מהו הענין המיוחד שהוזכר כאן והקפידא לקחת לצבא דוקא כאלו שקיימו מצות תפילין בכל הדקדוקים, ומדוע דוקא במלחמת מדין היו צריכים לצדיקים כאלו שלא הקדימו תפילין של ראש לתפילין של יד, יותר משאר מלחמות כמו מלחמת סיחון ועוג וכדו'.

ועפ"ז מבואר למה במלחמת מדין היו צריכים לצדיקים כאלו שלא הקדימו תפילין של ראש לתש"י, לתת על ידם את נקמת ה' במדין. כיון שבמלחמת מדין היו צריכים להלחם נגד קליפת בלעם, כמבואר במאמרים לעיל, והוא רצה לפגום תאוות ומחשבות לבם של ישראל שלא יהיו לעבודתו ית"ש, וכדכ' שקונם היה ויחל העם לזנות אל בנות מואב, שעיי"ז רצה בלעם לטמא את תאוות ותשוקות הלב, ורק אח"כ ויצמד העם לבעל פעור שהוא הפגם באמונה בדעות והשקפות, אבל הפגם הראשון היה בלב ע"י ויחל העם לזנות אל בנות מואב. ע"כ לתקן הפגם היו צריכים לאנשים כאלו שלא הקדים אחד מהם תפילין ש"ר לתפילין ש"י, היינו שקודם שעבדו את לבם להקב"ה, ועיי"ז ממילא שעבדו כל שאר חושיהם וכוחותיהם, רק הם היו ראויים לשבור את כח הקליפה של בלעם. משא"כ במלחמות אחרות שלא היתה הקליפה הזאת, לא היו צריכים דוקא לענין זה שלא הקדימו תש"ר לתש"י.

וי"ל דהנה כל היהדות של יהודי תלוי במצות תפילין, ועד שאם אינו מניחם נקרא קרקפתא דלא מנח תפילין. וביאור מהות הענין המיוחד שיש במצות תפילין יותר משאר כל המצוות, כי אצל יהודי ישנם ב' המבצרים העיקריים שהם המח והלב, בידם השלטון על כל הגוף ועל כל רמ"ח האברים, והעבודות של יהודי היא להכניע ב' ענינים אלו המח והלב להקב"ה, ועיי"ז משליט את הקב"ה על כל אבריו. וזה ענין התפילין, כמו שאומרים כלשם יתוד קודם הנחתם, וצונו להניח על היד וכו' ושהיא נגד הלב לשעבד בוה תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו ית"ש, ועל הראש נגד המח שהנשמה שבמחי עם שאר חושי וכוחותי כולם יהיו משועבדים לעבודתו ית"ש. ע"י מצות תפילין מוסר יהודי להקב"ה את הלב והמח שהם עיקר השלטון על עצמו, וזהו עיקרה של מצות תפילין, שמשעבד על ידה את תאוות ומחשבות לבו, שהלב הוא הכולל את כל הרצוניות והתשוקות של האדם אשר יהודי צריך לשעבדם

6

לבו להשי"ת, וכמ"ד בזמ"ר אכסוף, שבת קודש נפשי חולת אהבתך, וכן ישנו בשבת שעבוד הנשמה שבמת, כד"א בזוה"ק ששבת איהו יומא דנשמתא. וע"כ הש"ק ג"כ נקראת אות, כמ"ד ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, שהש"ק היא ג"כ אות המורה שהוא יהודי בזה שמשעבד את תאות ומחשבות הלב, ואת הנשמה שבמת עם שאר חושיו וכחותיו, שע"ז מוסר את השלטון על כל אבריו להשי"ת.

וזהו פי' הבקשה שמחם בבנין שלם, פי' בנין שלם הוא שלמות, שבש"ק יכול יהודי להגיע לשלמות בעבודת ה', שיתכן שעוסק בתורה ובמעשים טובים אך אין בו שלמות, שאינו מוסר ומשעבד את כל אבריו להשי"ת, אך ע"י הש"ק יכול לשעבד את עצמו לגמרי להשי"ת, שהש"ק היא תכלית מעשה שמים וארץ, שהתכלית מכל הענינים השמימיים תורה ותפלה וכל הענינים הארציים, שהכל ימסור יהודי להשי"ת, וכמ"ד עוד השבת נועם הנשמות והשביעי עונג הרוחות ועדן הנפשות להתעדן באהבתך ויראתך, בש"ק יהודי משעבד הכל להקב"ה, את נפשו רוחו ונשמתו, והיא הזמן המסוגל לזה, ועל זה מבקשים שמחם בבנין שלם.

וזהו פי' מה שאומרים אחר הנחת תפילין, וארשתך לי באמונה וידעת את ה' (הושע ב), וידעת את ה' הוא מדת הדעת, וכמ"ד ממרן הס"ק מסלונים ז"ע שדעת הוא הכולל של חכמה מוחא ובינה ליבא, שזהו ענין התפילין, וארשתך לי באמונה וידעת את ה', שיהודי צריך לשעבד ע"י התפילין את לבו ומחו להשי"ת. ועל זה נקראים התפילין אות, שבוה שמניח תפילין הר"ו אות המורה שהוא יהודי, שמשעבד להשי"ת את תאות ומחשבות לבו, ואת הנשמה שבמת עם שאר חושיו וכחותיו, שבוה נקרא יהודי, וע"כ התפילין הם אות המורה על יהדותו של יהודי.

והנה כל ימות השבוע מתקיים ענין זה ע"י התפילין, ואילו בש"ק הוא ע"י את השבת, כדאי בגמ' (מנחות לו): יצאו שבתות וי"ט שהן גופן אות, וכמ"ד א בספה"ק הר"ת של שב"ת, שבת ב'מקום תפילין, שבשבת כתיב (שמות לא) לדעת כי אני ה' מקדישכם, ש"ק היא מדת הדעת הכוללת מח ולב, שיש בה ב' ענינים אלו. ענין הלב כמ"ד (ישעיה נח) אם תשיב משבת רגליך וגו' אז תתענג על ה', שבשבת משעבד יהודי את כל תענוגיו ותשוקות

(10)
ש

אלה מסעי

ראשית חכמה קנה חכמה ובכל קנינך קנה בינה. שלמה המלך ע"ה למד דעת את העם בכחוב הזה שיקנו חכמת התורה ראשונה לשאר החכמות, ואמר: בראשית שאר החכמות קנה חכמת התורה, זהו שאמר: ראשית חכמה וגו' ובכל קנינך קנה בינה, אחר שקנה האדם החכמה הואת יצטרך עוד לקנות בינה, כדי שיביין דבר מתוך דבר, כי אין שלמות החכמה מבלעדי הבינה, ולפי שהבינה שלמות החכמות על כן אמר שיתן את כל הון ביתו בבינה, זהו: ובכל קנינך קנה בינה, כלומר אף כי תתן עליה כל ממונך קנה אותה, כי היא העושר האמתי. וכן החכמה צוחת ואומרת: עושר וכבוד אתי הון עתק וצדקה, והוצרך שלמה המלך ע"ה להודיענו בכאן שיצטרך האדם להקדים לגפשו חכמת התורה כולה תחלה לשאר החכמות, מפני שאלו התעסק בשאר החכמות תחלה יטו את לבבו מדרך החכמה ויולידו בו דעות נפסדות, אבל כאשר הוא מתעסק בחכמת התורה תחלה, הוא עושה עקרו ותחלת יסודו ממנה, הרי הוא רשאי לבנות על היסוד ההוא בנין

(10)

5 ק"ו

שאר החכמות שאין כת בהן מעתה להפסיד דעתו ולבלבל מחשבתו, לפי שחכמת התורה נמשלת לכסף צרוף, וכן אמר דוד ע"ה: אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מווקע שבעתים. באור זה: כי שאר החכמות כלן הן כסף אבל אינו כסף צרוף לפי שיש בהן סיג ותערובות, ואפשר שיביאו האדם לידי הפסד אמונה, אבל תורתנו היא מבלי סיג כמו כסף צרוף של אדון הארץ שעושה ממנו כלי למאכלו או למשתתו ואין בו סיג ותערובת כלל. ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה בכאן: ראשית חכמה קנה חכמה, שאם לא למד חכמת התורה תחלה * ולא ראה בתורה באור האותות והמופתים והנסים הגדולים והמפורסמים קרוב הוא להמשך אחר הטבע ולהאמין קדמות העולם, כי לכך נקרא הטבע בשם הזה כי יטבע האדם ביון מצולתו וירד לבאר שחת אם לא יזהר בו, כמי שבא במצולות ים ולא ידע לשוט וטובע, כן האדם קרוב שיסתפק מתוך חכמת הטבע באותות ומופתים שנעשו לישראל על ידי משה רבינו ע"ה ולא יאמין רק הדברים הטבעיים המוחזקים לעין, וישתבש בדרך האמונה לאמר בגסי המדבר שהם היו ענינים טבעיים אין בהם נס, ויאמר כי המדבר שעמדו שם ישראל ארבעים שנה כשאר המדברות שהם קרובים אל הישוב כמדברות האלה ששוכנים בהם הערביים, שאפשר לו לאדם לחרוש ולזרוע בהם ולהיותו נזון בפרי אילנות ועשבים אשר שם, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בספר המורה, או יסתפק לומר אולי היו שם בארות מים רבים מאד, וכדי לעקר שרש הדעת הנפסדת תואת ולקבוע בלב אמונת המופתים הגדולים ההם באה חכמת התורה שיתחייב האדם להקדימה לשאר החכמות והאירה את עיניו והודיעה אותו כי המדבר ההוא לא היה כשאר המדברות, והוא שכתוב: המוליכך במדבר הגדול והגורא נחש שרף ועקרב, ולא היה קרוב אל הישוב שיקבל חרישה וזריעה ופעולת הצמיחה, הוא שכתוב: לא מקום זרע ותאנה וגפן זרמון, ולא היה שם מים כלל, הוא שכתוב: וצמאון אשר אין מים, ומים

(7)

אין לשתות, ועוד שלא היה בטבע האדם שיחיה שם אפילו יום אחד כל שכן עם כובד אנשים ונשים וטף שעמדו שם ארבעים שנה, וזוה אמר הכתוב: ארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם, כלומר שאין בטבע האדם שיחיה שם, וכדי לחזק אמונה זו בלבבות באה התורה והאריכה בספור המסעות שעשו שהיו בין כלן ארבעים ושנים מסעות, ורצה להזכירם בשם כי יש בספורם תועלות רבות לשעה ולדורות, שיתפרסם הפלא הגדול * לשעה בין העמים שבאותו הדור אשר שמעו את שמע מצרים והיו יודעים קצת מהמקומות שאין בטבע האדם לחיות שם, ועוד שיתפרסם גם כן לדורות הבאים אשר לא ראו הענין ותהיה האמונה קבועה בלבם באותם הדורות שראו, ויספרו זה לבניהם, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון, איד עמדו ישראל שם לא בדרך הטבע רק בדרך הנס, וכן כל מעשיהם היו בדרך הנס על פי הענין ועל ידי שני הגואלים משה ואהרן, וזהו שאמר הכתוב:

(12)
P

וַיַּחֲנוּ עַל הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשִׁימוֹת עַד אֲבֵל הַשְּׁטִיִּים. על צד הרמז יש לפרש שלכן הזכיר שני קצוות אלו לפי שפרשה זו מדברת ממיתת אהרן וארז"ל (ר"ה י"ח) ששקולה מיתת הצדיקים כשריפת בית אלהינו. ודבר זה יש בו רמז בתחילת הפרשה וימת שם כשנת הארבעים וגו' בחודש החמישי באחד לחודש. הוא חודש אב שבו נשרפה בית אלהינו והוקבע לבכיה לדורות מזמן המרגלים כדי להורות ששנים אלו שקולים על כן נודמנו בחודש אחד, וזהו הרמז מבית הישימות כי הוא לשון שממה וחורבן הבית, ואבל השיטים הוא לשון ארז ורמז אל הזמן שנתאבלו בו על הצדיק שנמשל לשה וארז, ונודמנו שניהם לפונדק אחד, וחבור שני קצוות אלו מורה ששקולים המה כאילו הקצה האחד היה מרגיש אבל השיטים דהיינו האבילות על נפש הצדיק והקצה השני היה מרגיש בצער בית הישימות, ותדע כי בילקוט בישעיה (כ"ט) מסיק בפסוק הנני יוסיף להפליא את העם הזה. (ישעיה כ"ט) גדול סילוקם של צדיקים לפני מי שאמר והיה העולם יותר מן צ"ח קללות שבמשנה תורה ומחורבן בית המקדש. קשיין אהרדי כי ד"ל אמרו במס' ראש השנה ששקולים המה וכאן אמר גדול סלוקן, והבט ימין וראה כי במדרש הזכיר לשון סלוקן ובגמרא אמרו מיתת צדיקים, ובמדרש הזכיר לשון חורבן בית המקדש ובגמרא אמרו כשריפת בית והביאור לכל זה, כי לשון חורבן בית המקדש מורה על הזמן שחומר הבית מעצים ואבנים נשאר קיים אך שנחרב כי יצא ממנו כל הדרו והודו דהיינו סילוק מן הבית כל הדברים רוחניים שהיו בו, אבל לשון שריפת בית אלהינו קשה מזו כי נוסף על סילוק הרוחניות משם גם החומר נשרף. כמו כן בצדיקים כשמזכיר לשון מיתתה הוא מדבר כנגד החומר כי הגוף מת אבל הנשמה אינה מתה כי חיה אבל לשון סילוק שייך על הנשמה ולא על הגוף כי היא לבדה העולה כמ"ש (קהלת ג' כ"א) רוח בני"א העולה היא למעלה. והנה מיתת צדיקים דהיינו הדבר הנוגע בחומר גוף הצדיק ודאי דבר זה שקול כשריפת בית אלהינו החומר של ביהמ"ק, אבל סלוקן של צדיקים דהיינו רוח בני האדם המסתלק ועולה למעלה דבר זה מתיחס לחורבן בית אלהינו דהיינו יציאת הרוחניות משם.

(15)
כ"ט
י"ג

ומה שאמר שזה גדול מזה, לא שזה גדול במהות אלא שהנוק המגיע לעולם בסילוק נשמת הצדיק הוא גדול מן הנוק המגיע לעולם בסילוק הרוחניות מן הבית המקדש, כי יש לדקדק מהו שאמר לפני מי שאמר והיה העולם למה לא אמר סתם

לפני הקב"ה. אלא ודאי שבא ליתן טעם למה זה גדול מזה ואמר לפי שהקב"ה אמר והיה העולם וחפץ בהוויתו וקיומו, ונפש הצדיק נותן יותר הויה וקיום לעולם יותר מכל הרוחניות שהיו בבית המקדש, לפי שצדיק אחד יסוד עולם ונשמתו חצובה מתחת כסא כבוד על כן יש בה קדושה גדולה ונותנת הויה וקיום לכל העולם. ותדע שכן הוא שהרי מביא על זה פסוק הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואברה חכמת חכמיו, ומאי משמע שמדבר בסילוקן של צדיקים אלא ודאי בסילוק הנפש המשכלת היא שקראה חכמת חכמיו כי נפש המשכלת היא נותנת קיום והויה לכל העולם וסלוקה גורם שעמודי עולם ירופפו, וזה דבר אמיתי ונכון ראוי לצרפו לפסוק זה על צד הרמז.

(8)